

Rigsombudsmanden
på Færøerne

Tórshavn, 1. oktober 2024

Temaorientering om *aktivering af § 6-nævnet i hjemmestyrelsen* – 02/2024

Mulig videre vej for færøsk WTO-medlemskab

Regeringen og Færøernes landsstyre er enige om i fællesskab at forelægge en juridisk uenighed om muligheden for selvstændigt færøsk medlemskab af Verdenshandelsorganisationen WTO for § 6-nævnet (tvistløsningsnævnet, se faktaboks nedenfor). Det orienterede statsminister Mette Frederiksen og lagmand Aksel V. Johannesens om på pressemøde efter møde i Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitisk Kontaktudvalg den 27. august 2024. De betonedede begge, at det skridt, der nu tages i forhold til § 6-nævnet, skal ses i lyset af et fælles politisk ønske om at se på, hvordan man kan udvide Færøernes muligheder for en egen udenrigspolitisk stemme i videre omfang end i dag.

Omtalen af initiativet i færøske medier

Omtalen af initiativet i færøske medier har begrænset sig til dagene efter udmeldingen.

Lagmanden udtalte til KfV den 27. august 2024, at beslutningen er taget i enighed mellem ham og statsministeren, at der er tale om en juridisk uenighed og ikke en politisk uenighed, samt at han har fuld opbakning i det politiske system på Færøerne. Ifølge KVF er det et enigt Udlandsudvalg, der står bag beslutningen. På spørgsmålet om tidshorizonten oplyste lagmanden, at han og statsministeren også er enige om, at arbejdet skal gå hurtigt, hvilket medlemmer af Udlandsudvalget også lægger vægt på. Lagmanden pointerede dog, at han naturligvis har respekt for nævnets arbejdsproces, herunder de tre højesteretsdommere.

I forhold til substansen i den juridiske uenighed nævnte lagmanden, man på Færøerne mener, at hjemmestyrelsen og den udenrigspolitiske fuldmagtslov i stor udstrækning bygger på aftaler imellem to lande, hvor Justitsministeriet har en fortolkning af denne lovgivning ift. grundloven, som i færøsk optik går alt for langt.

På spørgsmål om hvad Færøerne gør, hvis nævnets konklusion ikke går Færøernes vej, tilkendegav lagmanden, at man i givet fald har en ny situation. Man må så se på, om de retlige rammer om fællesskabet mellem Færøerne og Danmark skal være en smule anderledes, så Færøerne kan få de kompetencer, som der er enighed om, at man bør have.

I en efterfølgende studiesamtale med tidligere lagmand og tidligere formand for Javnaðarflokkurin, Jóannes Eidesgaard, tilkendegav Eidesgaard, at statsministeren forstår at læse skriften på væggen og søger ændringer ift. Færøerne og Grønlands muligheder for at være mere aktive i udenrigspolitikken, fordi man ellers risikerer at miste relationen til Færøerne og Grønland. Derfor er statsministeren politisk enig med lagmanden om at gå videre med § 6-nævnet.

På spørgsmål om det i Eidesgaards tid som aktiv politiker har været på tale at aktivere § 6-nævnet oplyste Eidesgaard, at spørgsmålet end ikke blev rejst under forhandlingerne mellem regeringen og landsstyret om overtagelse af sagsområdet råstoffer i undergrunden til trods for, at man forhandlede om emnet i 17 år. Formentlig fordi den sag ikke bundede i en juridisk uenighed, men en politisk uenighed, hvilket Eidesgaard var blevet gjort bekendt med fra en, der deltog i forhandlingerne. Oplysningen er bemærkelsesværdig i lyset af, at det er en udbredt opfattelse på Færøerne, at sagen om overtagelse af råstoffer i undergrunden er ét af mange eksempler på, at Danmark løbende har ændret sin juridiske fortolkning af grundloven.

I debatudsendelsen Breddin i KVF den 29. august 2024 redegjorde den færøske advokat Christian Andreasen bl.a. for den danske opfattelse af juraen, herunder grundlovens § 19 om, at kongen, dvs. regeringen, handler på rigets vegne i mellemfolkelige anliggender, og at et færøsk medlemskab af WTO derfor ikke er muligt efter grundloven. Heroverfor er det de færøske myndigheders opfattelse, at færøsk WTO-medlemskab godt kan lade sig gøre inden for grundlovens grænser.

På spørgsmål om uenigheden er juridisk eller politisk udtalte Christian Andreasen bl.a.: *"Når den danske regering afviser at imødekomme Færøernes ønske om medlemskab af WTO, fordi grundloven forhindrer det, så kan man sige, at det er et juridisk spørgsmål om, hvordan grundloven skal fortolkes. På den anden side har områder som udenrigspolitik, handelspolitik, toldsatser og det, som WTO beskæftiger sig med, meget med politik at gøre. Og det er også et politisk spørgsmål, hvem der kan være medlem af WTO eller ikke kan være medlem. For man skal kunne finde ud af, om man har selvbestemmelsesret inden for toldområdet osv. Så jeg synes alligevel, at man fra dansk side måske bruger grundloven som et slags skalkeskjul. For man kunne fra dansk side rent politisk sagtens have sagt, at det kan lade sig gøre, at Færøerne får medlemskab inden for den grænse, som grundloven fastsætter."*

Senere i udsendelsen interviewedes direktør i Vinnuhúsið, Niels Winther, der bl.a. oplyste følgende om fordelene for Færøerne af et eget medlemskab af WTO: *"Vi er en del af det danske kongerige, og her har Danmark tiltrådt WTO-aftalen, og det har vi brugt i Færøerne også. Men det er Færøerne, der selv laver handelsaftaler. Så det giver god mening at være medlem af WTO, så når man skal forhandle om frihandelsaftaler, kan man henvise til, at Færøerne som selvstændigt toldområde også har medlemskab af WTO. Man skal ikke udelukke det positive, det kan medføre." "Der er især to fordele. Den ene er, at vi får et forum at tale med andre lande om handelsforhold også. At vi kommer med i et forum, hvis formål er at tale om handel i det hele taget. Det andet er, at vi over for de lande, vi gerne vil have frihandelsaftaler med, og med andre lande, som vi måske ikke har frihandelsaftaler med endnu, kan henvise til, at vi som selvstændigt toldområde har direkte medlemskab af WTO. Så hviler det på en eller anden måde på et mere sikkert grundlag. Selv om vi som en følge af det danske medlemskab har fået visse fordele også tidligere."*

Økonomiske konsekvenser af manglende færøsk medlemskab af WTO

Medlem af Lagtinget Annika Olsen (Tjóðveldi) stillede den 19. september 2024 et mundtligt spørgsmål i Lagtinget til landsstyremand i udenrigs- og erhvervsanliggender, Hogni Hoydal (Tjóðveldi) om de økonomiske konsekvenser for Færøerne af det manglende WTO-medlemskab. I begrundelsen for spørgsmålet oplyser Annika Olsen bl.a.: *"I alle de år, vi ikke har haft medlemskab i WTO, er det gået ud over færøsk erhvervsliv og adgangen til andre internationale markeder. Spørgsmålet er derfor, hvor stort potentialet er for Færøerne, den færøske økonomi og færøsk erhvervsliv, at vi nu kommer til at få dette medlemskab"*.

Hogni Hoydal oplyste bl.a. i svaret, at man pga. den juridiske uenighed om muligheden for et selvstændigt færøsk medlemskab af WTO *"har brugt megen energi på at sidde overfor danske eksperter, og sammen er de kommet frem til, at den eneste løsning, som sikrer Færøerne de rettigheder, som vi skal have i fremtiden i WTO, er gennem selvstændigt medlemskab."* [...] *"Man kan sige, at vi som republikanere er lidt i tvivl om, at vi nu skal bruge hjemmestyreloven, men vi ser sådan på det, at enten får man et ja – og er dermed kommet et stort skridt videre. Eller man får et nej, så må alle partier indse, at vores statsretlige forhold er en forhindring i udviklingen af vores nation og i dette tilfælde på handelsområdet."*

Medlem af Lagtinget Jørgen Niclasen (Fólkaflokkurin) efterlyste et mere konkret svar fra landsstyremanden om, hvorvidt færøsk WTO-medlemskab vil give "så fantastiske store indtægter", og tilkendegav bl.a.: "Mig bekendt, når vi har fået lavet handelsaftaler med andre lande, har vi aldrig fået svaret: "Nej, I får ingen aftale, fordi I ikke er medlemmer af WTO."

Medlem af Lagtinget, tidligere lagmand Bárður á Steig Nielsen (Sambandsflokkurin) spurgte også til konsekvenserne af det manglende færøske WTO-medlemskab og sagde bl.a.: "Det er jo kun 10 år siden – eller faktisk 5 år siden – at man blev opmærksom på, at vi ikke havde dette medlemskab. Den seneste handelsaftale blev lavet i 2014. Så hvor mange aftaler ville være blevet lavet gennem de seneste 5 år, ifølge landsstyremanden, hvis vi var medlemmer i WTO?"

I et opfølgende spørgsmål fra Annika Olsen hæftede hun sig bl.a. ved den manglede viden blandt befolkningen om WTO og om betydningen for færøsk erhverv og økonomi samt for, at Færøerne kan blive et selvstændigt land. Hun udtalte bl.a.: "Vi skal også sigte efter, at vi kan klare os selv, og at vi kan skabe vores egne indtægter og få adgang til de markeder, som vi er interesserede i. Og at vi kan øge værdien på de varer, som vi vil, uden at blive pålagt en alt for stor told i de lande, som vi eksporterer til. Det er noget, som kan flytte vores økonomi et kvantespring frem i fremtiden."

I sit afsluttende svar sagde Høgni Hoydal bl.a.: "Det første skridt i det her, som vi også delvist har gennemført, som situationen er nu, er at få såkaldt MFN-status. Det vil sige, i stedet for at betalte 3. lands told, som kan være meget høj, og som vi har gjort i mange lande, så skal vi få "most-favoured nation". [...] Det har selvfølgelig en værdi på flere hundrede millioner for os, kun den del. Men den store del – potentialet – som Annika Olsen også er inde på – jeg tror også, at Bárður Nielsen var inde på det – det ligger i, at vi kan få flere frihandelsaftaler. Der er ingen tvivl om, at forudsætningen for at få frihandelsaftaler, det er medlemskab i WTO. Et helt konkret eksempel er, at vi taler med Kina og Japan om frihandelsaftaler, og der bliver spørgsmålet rejst. [...] Frihandelsaftaler kan have en værdi for Færøerne i forhold til vores eksport, hvor vi i dag er i forvrænget konkurrence med fx Island, Norge og Sydkorea. Og EFTA-landene. [...] Der ligger et utroligt potentiale for færøsk erhverv i det."

Fakta om § 6-nævnet vedrørende Færøerne (tvistløsningsnævnet)

Efter § 6 i den færøske hjemmestyrelov forelægges tvivlsspørgsmål om det færøske hjemmestyres kompetence i forhold til rigsmyndighederne for et nævn, som er beskrevet nedenfor.

Opgave

Autoritativt at afgøre tvivlsspørgsmål om det færøske hjemmestyres kompetence i forhold til rigsmyndighederne

Sammensætning

To medlemmer udpeget af regeringen

To medlemmer udpeget af Færøernes landsstyre

Tre højesteretsdommere, af hvilke den ene udpeges som formand

Afgørelse

Hvis de fire medlemmer, der er udpeget af regeringen og Færøernes landsstyre, ikke er enige, afgøres sagen af de tre højesteretsdommere